

Abonamentul:

pe 1 an 6 cor.
pe 1/2 an 3—
pe 1/4 an 1-50

ROMANIA:

pe 1 an 10 lei
pe 1/2 an 5—

ȚARA NOASTRĂ

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ.

Redacția
și
administrația

SIBIU
NAGYSZEBEN
strada Morii 8.

Românii din Ungaria și armata comună.

Publicăm cu deosebită recunoștință acest articol trimis de către un ofițer român din armata comună și nu ne putem ascunde părerea de bine, că printre ofițerii de origine română, îndeobște înstrăinați de neamul lor, se găsesc elemente atât de sănătoase, încât să urmărească cu drag interesele românești.

Cuvântarea înțeleaptă a deputatului Maniu a răsunat ca un cuvânt de deșteptare. Furia cu care a fost primită de majoritatea maghiară eră o probă, că oratorul român răscolise patimi adânci și că rupsesse vâlul de pe niște poftite foarte lacome. În schimb efectul cuvântării a fost binefăcător în alte părți. Ziarele militare și cele din apropierea Ministerului de războiu din Viena au rămas foarte mulțumite de felul cum dl Maniu a știut să precizeze punctul de vedere al naționalităților. „Die Rede des Abgeordneten Maniu lässt darüber keinen Zweifel zu, wie die Nationalitäten der Einführung der ungarischen Dienstsprache gegenüber stehen“, — scrie *Oesterreichische Rundschau* din numărul ei dela 15 Martie.

Care eră sâmburele expunerilor dlui Maniu? Eră apăsarea asupra principiului de unitate în armată. Această insistență desigur că nu putea face decât impresie bună. Suveranul țării și conducătorii supremi ai armatei se puteau convinge din această declarație, că, față de atâtea curente de subminare, naționalitățile nemaghiare respectă cu multă tărie și credință acel simbul al unității, care este armata comună. Românii nu vor să urmărească și nu îngăduie nici altora ca să urmărească scopuri de separare a puterii armate. Ei sunt deplin mulțumiți cu dezvoltarea istorică a împrejurărilor din armată, cu obicinuita limbă de comandă și de instrucție germană, care se reduce la câteva formule cu totul neprimejdioase pentru limba noastră. Sunt deplin mulțumiți și cu spiritul tolerant din armata de astăzi, când divergențele naționale sunt excluse, în limitele posibile. Și nu se pot alătura cu nici un preț la mișcarea Ungurilor, cari cer o răsturnare a tradiției, a legii și a stărilor de fapt, pentru a dobândi o prepotență și acolo unde nu o pot avea: în armată.

Că presa străină și cercurile din Viena o știu aceasta și că astăzi nu mai au nici o îndoială asupra Românilor, e un mare merit al dlui Maniu și un mare câștig politic al nostru.

De-altfel, dacă aparențele nu ne înșală, cuvântarea dlui Maniu a avut influență asupra mersului întregii discuțiuni asupra noii legi a contingentului militar. În parlamentul ungar discuția a pierdut de-odată din strășnicie, iar la Viena oratorii au atacat rând pe rând politica guvernului unguresc. Dispoziția

generală e cu totul împotriva pretențiilor ridicate de coaliția din Budapesta și, dacă nimic deosebit nu intervine în favorul ei, nu se poate crede că Suveranul va da consimțământul la mari concesii militare. Maghiarii vor trebui să se mulțumească cu câteva avantagii de ordin curat platonice, cum este de pildă introducerea culorilor lor naționale.

*

Dar nu atât partea politică a chestiunii, cât cea socială, m'a îndemnat să vă cer atențiunea.

Sunt ofițer, într'un colț depărtat al țării, între străini de neamul meu. Ca ofițer îmi iubesc țara și Impăratul, ca om însă mi-e drag de neamul din care fac parte. Vă puteți închipui ce bucurie imensă am simțit, văzând că în sfârșit și în acest neam al meu se deșteaptă o scânteie de interes pentru chestiuni militare. Ziarele românești mă încredințează zilnic despre progresele multilaterale ce se fac la noi acasă, cu toată apăsarea neomenoasă ce continuă. Văd sporul în limbă și cultură, avântul economic și o înțelegere tot mai sigură pentru probleme politice. Numai preocupările militare erau cu totul excluse din cercul zilnicilor griji și gândiri.

Și nu e bine așa. Căci ori și cum, avem și noi Românii rolul și rostul nostru în armata acestei țări, iar conducătorii și povățuitorii poporului nu trebuie să scape din vedere că mai ales în această direcție constituim o forță pe care statul se întemeiază.

Părerea mea este că între Români ar trebui să se dovedească mai mult interes pentru armată. Așa, de pildă, este o neiertată greșală că numărul ofițerilor români scade mereu și școlile militare sunt tot mai puțin frecventate de tineri români. În loc de a aspira cu toții la studii universitare și a veni în urmă cu vre-o diplomă pentru a înmulți numărul intelectualilor fără pâne și situație (câți advocați și candidați de advocați avem astăzi!) mai bine s'ar înscrie tinerii noștri în școlile militare, căci armata le-ar oferi câmp întins de activitate și le-ar da o situație socială convenabilă.

De-asemena nu văd un bine în faptul că Românii nu-și accentuează mai des pretențiile lor față de armată, ci continuă a rămâne indiferenți față de modul cum se compun regimentele, fără să se țină seama de regiunile și de neamul din care sunt recrutate. Nici nu pot să aprob faptul că presa nu exercită nici un control, ca să se convingă cum sunt tratați Românii din armată, care este soarta ofițerilor români, cum se respectă limba românească și cari sunt procedurile față de elementul românesc din armata teritorială (honvezi). Sunt tot chestiuni asupra cărora vă atrag binevoitoarea luare aminte, căci, dacă avem

datorii de împlinit către stat, să nu uităm că avem și dreptul de a ne croi o soartă demnă în raport cu numărul și importanța noastră.

Stigmatizarea guvernului Fejérváry

La sfârșitul anului al treilea de domnie compromițătoare, partidele coalitate — pentru apărarea mutuală a intereselor lor personale, au socotit că a sosit timpul să-și spună cuvântul osânditor asupra politicii „antinaționale“ a guvernului „drabant“, cum le place să porecliască și astăzi fostul cabinet prezidat de baronul Fejérváry.

Până a nu ajunge la putere și multă vreme și după ce au ajuns la putere, tovarășia coaliționistă zi de zi a buciemat în lumea largă că va cere punerea sub acuză a guvernului trădător de patrie. După ce însă a trăgănat rezolvirea acestei chestii trei ani de zile, în momentul din urmă, când văd că se apropie timpul când vor trebui să plece dela putere, cu o grabă febrilă s'apucă să „stigmatizeze“ guvernul căzut, care în cele mai critice timpuri a avut curajul să ia în mâni frânele guvernului pentru a apăra interesele țării și ale Coroanei.

Camera deputaților s'a ocupat cu chestia aceasta în ședința dela 18 Martie și a adus o hotărîre demnă de coaliție și trecutul ei. În hotărîrea aceasta se constată cu multă emfază, că guvernul Fejérváry a violat constituția, a fost dușmanul națiunii, a știrbit autoritatea Regelui, a desconsiderat legile și s'a aliat cu dușmanii statului ungar.

Cu toate aceste — încheie hotărîrea — Camera nu face uz de dreptul său de-a recurge la măsurile legii, ci renunțând la punerea lui sub acuză — lasă conștiința vie a națiunii să-și spună verdictul asupra procedurii acestui guvern.“

Tovărășia coaliționistă, aducând hotărîrea aceasta, s'a întrecut pe sine însuși și și-a încununat cu o cunună neperitoare politica ei de inconsecvență și imoralitate. „Atâta lipsă de demnitate și seriozitate politică nu se mai poate constata nici chiar în istoria coaliției însăși. Nu noi o spunem aceasta, ci o spune chiar cel mai fruntaș organ al coaliției, „Bud. Hirlap“.

„Intreaga destășurare a discuției și felul cum s'a adus hotărîrea — scrie „Bud. Hirlap“ — dă dreptate celor cari socoteau de prisos să ne mai ocupăm și în Cameră cu păcatele constituționale ale guvernului drabant; sunt destul de osânditoare hotărîrile ce le-a adus parlamentul chiar pe vremea guvernului drabantist; hotărîrile aceste n'ar fi trebuit îmbogățite cu una nouă, una nouă și mai șovăelnică. Dacă, însă, s'a făcut lucrul acesta, altminteri ar fi trebuit să

se facă. N'ar fi fost iertat cu un foarte mare număr de deputați independenți să iese din incinta Camerei când raportorul Visontai și-a început discursul. Și n'ar fi fost iertat ca în momentul când raportorul stigmatiză guvernul Fejérváry mai pătimaș, deputatul Kállay să-i strige: «*Și tu cu toate aceste, și astăzi îl saluți*»... Stigmatizarea unui om e un lucru atât de mare, încât numai cu demnitate se poate face...

Un singur deputat s'a găsit care să ceară punerea sub acuză a guvernului Fejérváry: membrul partidului opozițional din stânga: Nagy György. A rămas, însă singur. Hotăriri demne nu poate aduce coalitiția.

O întrerupere, făcută de acelaș deputat Nagy György, ne lămurește și asupra motivelor cari au determinat aducerea acestei hotăriri.

„Oamenii acestia stigmatizați — a zis Visontai — umblă ca niște fantome vii... — La moștenitorul tronului!“ l-a întrerupt Nagy György, făcând aluzie la audiența recentă a fostului ministru Kristoffy la Maj. Sa și la moștenitorul tronului.

„Oamenii aceștia stigmatizați“ se bucură și astăzi de încrederea Maj. Sale și posedă încrederea aceasta într-o măsură în care actualii guvernanți n'au posedat-o și nu vor posedă-o niciodată.

Hotărîrea Camerei deputaților, de altminteri, nu va rămâne fără răspuns. Într'o scrisoare adresată ziarului „Az Ujság“, fostul ministru Fejérváry, declarând că prin hotărîrea aceasta Camera și-a depășit atribuțiile de drept, anunță că în curând va apărea, în volum, istoricul guvernului său și atunci se va putea convinge toată lumea cât de nedrepte sunt toate învinuirile ce li-se aduc lui și tovarășilor săi...

Hotărîrea Camerei deputaților, de altminteri, nu va rămâne fără răspuns. Într'o scrisoare adresată ziarului „Az Ujság“, fostul ministru Fejérváry, declarând că prin hotărîrea aceasta Camera și-a depășit atribuțiile de drept, anunță că în curând va apărea, în volum, istoricul guvernului său și atunci se va putea convinge toată lumea cât de nedrepte sunt toate învinuirile ce li-se aduc lui și tovarășilor săi...

Și, poate, se vor mai convinge și cei pe cari acești trei ani din urmă nu i-au putut convinge: că guvernul coalitiției n'a fost decât o cărdășie de oameni cari doriau să se pricopsiască — cu orice preț.

REVISTA POLITICĂ.

15 Martie... În țara întreagă, partidul așa poreclit „independist“ a sărbătorit aniversarea zilei de 15 Martie cu mare alai și și mai mare fariseism. Pe noi sărbătorirea aceasta ne-a lăsat reci. Nu doar că n'am fi și noi aderenți ai ideilor înaintate proclamate în ziua aceasta, cu 61 ani înainte, — ci fiindcă nu putem simpatiza cu aranjierii-farsori ai acestei sărbătoriri... Nu vrem să ne facem ridicoli stând alături de cei cari prin faptele anilor din urmă au demintat dragostea lor pentru ideile liberale din 48 — care o proclamă an de an cu atâta pompă de fraze sunătoare.

În Budapesta, în Kecskemét, în Czinkota și în multe alte locuri s'au aranjat serbări. Pană chiar și în București, în țara românească...

„Ziua de 15 Martie, ziua în care a fost proclamată libertatea absolută a ungarilor, a fost sărbătorită de ungurii din capitala României cu atâta însuflețire, ca și când ar fi fost la Budapesta! — scrie „Viitorul“. — După amiază s'a oficiat câte un Te-Deum la biserica protestantă și cea catolică. Au vorbit preoții unguri Toth Zsigmond și Márton Arpád arătând însemnătatea zilei. Seara, toate societățile ungurești din capitală au sărbătorit de-asemenea această zi. S'a cântat Kossuth-nóta, s'au jucat piese de teatru naționale maghiare. Așa au petrecut oaspeții noștri unguri ziua de 15 Martie. O întrebare se impune: — încheie ziarul bucureștean — cum sărbătorește românii *autohtoni* din Ardeal ziua de 10 Mai...?“

Răspuns ar putea da registrele închisorilor de stat din Vaș și Seghedin... aceste monumente neperitoare ridicate libertăților cetățenești din Ungaria.

Târgul începe... Situația politică externă extrem de gravă, primejdia iminentă a unui război și nesiguranța politică generală, au avut influență și asupra politicii noastre interne. Pentru câteva săptămâni svonurile despre criza internă au fost înăbușite de zvonurile despre apropiata izbucnire a războiului.

Criza, însă, cu toate aceste și-a urmat drumul. Chestiile cari cer o rezolvire grabnică sunt tot atât de departe de rezolvire cum erau înainte de aceasta cu luni de zile. Un pas înainte s'a făcut, însă, cu toate aceste. S'a început târgul.

Ziarul autonomiștilor de bancă „Magyarország“ lasă să se întrezărească chiar și prețul ce-l cer acești autonomiști — „desinteresati“. Acest ziar înregistrează anume știrea că se proiectează înființarea unui nou minister, care s'ar crea prin detașarea afacerilor privitoare la căile ferate, cari erau până acum supuse ministerului de comerț și industrie. Noul minister ar fi dară un minister al căilor ferate, iar viitorul ministru, firește, contele Barbă-lungă — Batt-hányi...

Mai rămâne acum să se găsiască o slujbă grasă și pentru Holló Lajos și pacea e sfântă, — până ce se vor ivi alți flămânzi...

Proiectul despre congrua. Camera deputaților a început în ședința de luni discuția proiectului de lege despre regularea congruei preoților. Ministrul Apponyi a avut mai multe conferențe și cu episcopii Csernoch János (Cenad) și V. Hossu (Logos). Clubul deputaților naționaliști a hotărît să combată proiectul cu toată energia, cerând să se modifice unele articole, prin cari se tinde la încetșarea preoțimii române...

Viena și concesiile militare. Bărbații politici și cercurile conducătoare din Austria de-o vreme încoace dau mereu dovezi că au început să înțeleagă aspirațiile politice maghiare. Discursul rostit de dl Maniu în discuția asupra proiectului contingentului de recruți a avut darul să atragă atențiunea bărbaților de stat din Austria asupra scopurilor ce le urmăresc guvernele ungare prin „naționalizarea“ armatei...

Partidele din Austria nu mai vor să știe de nici un fel de concesiie militară pe seama șovinistilor maghiari. Slavii, agrarii, creștini-socialii protestează de-opotrivă împotriva oricărei concesiuni, iar comisia Reichsrathului, instituit pentru studierea prealabilă a proiectelor de lege ce privesc apărarea țării, luând în discuție proiectul despre contingentul recruților a adus o hotărîre de mare importanță:

„Guvernul e îndrumat să poarte grijă ca în chestiile ce privesc armata comună influența Austriei și-a Reichsrathului să se valideze în toată complexitatea ei; să nu facă Ungariei nici un fel de concesiuni unilaterale, iar tratativele privitoare la armata comună să se înceapă numai cu știrea și învoirea guvernului austriac“.

O dovadă a importanței acestei hotărîri e și violența cu care atacă presa maghiară parlamentul austriac.

FOILETON.

Nestatornic...

Intâi, nici n'am știut cine-i, când l-am întâlnit în stradă după timp de șapte ani...

Nu mai eră Corbescu pe care îl știam odată. Corbescu mi-s'a părut atât de trecut și de slab, încât a-și fi putut trece pe lângă el, fără să bănuiesc măcar că l-am cunoscut vre-odată. Da el m'a oprit ca să-mi amintească, cu oarecare sfială, că odată am fost prieteni și încă prieteni buni, nedespărțiți... Înainte mă întimpină sgomotos, aruncându-mi câte-o glumă, adeseori supărătoare, fără să se sinchisească dacă mă supăram sau nu. Acum însă îmi vorbi încet, aproape umilit. Nu mai aveă vioiciune nici în vorbă nici în mișcări. Părea obosit ca și când călătorise fără să se fi odihnit câteva nopți dearândul. Obrajii îi erau supți și ochii ascunși în fundul capului. Duceă în mână un pachet mare pe care îl ținea cu multă neîndemănare.

Deși zăpada se topise de mult, și deși eră cald ca în luna lui Maiu, totuș Corbescu nu-și lăpdase paltonul, un palton jerpelit și greu, cu gulerul de blană, o blană, care cu sosirea primăverii năpărlise par'că, așa eră roasă de purtare și ciupită de molii.

Când Corbescu se încredință că am rămas acelaș, și că n'am ajuns așa de procopsit încât să-mi uit prietenii de odinioară, se mai desgheță puțin și arătându-mi pachetul din mână, zise pe un ton jumătate glumeț, jumătate serios:

— Te joci?!... Acū sunt gospodar!... Nevasta mă așteaptă...

— Cum ești însurat? îl întrebai mirat.

— Da... și am și o fată!..

Văzând că mirarea mea crește, adăugă:

— A trebuit!.. Ce eră să fac?.. Îi făgăduisem... Puteam să nu mă țiu de cuvânt?.. Cât eram de nepăsător și de „*fluera vânt*“ dar, știi, în totdeauna m'am ținut de cuvânt... Ș'apoi ce se alegea de mine dacă nu mă însuram?.. Tu știi ce fire neliniștită aveam și cât eram de nestatornic... Nu-mi spuneai cu toții: „*vagabondul*“. Nu ți-aducei aminte că nu puteam stă în aceeaș slujbă nici două luni. Într'un an numai schimbam câte cinci șase locuri... Nu mai rămăsese *Minister* sau alt așezământ, fără să nu fi trecut prin el... Vezi acū nu mai pot da cu piciorul în haine... Acum trebuie să mă gândesc la alții... N'ai să mă crezi când ți-oi spune că de trei ani sunt în aceeaș slujbă!.. Acum, când un șef îmi face o *observație*, chiar pe nedrept, nu mai răspund ca altădată... acum înghit în sec și rabd... grozav mai rabd acum... Nici nu-ți poți închipui cât rabd... Dar în schimb ai

o mângâiere când vii acasă și te primește răsând fetița din bratele mării...

În timpul când vorbea, obrajii i-se înflăcărau, pe când o tusă inecăcioasă îl supăra într'una.

Deodată se oprî și scoțindu-și ceasul din buzunar, — niciodată nu l-am văzut purtând un ceasornic — se miră:

— Da repede mai trecu vremea!.. Și nevasta care mă așteaptă...

— Se supără dacă întârzi?..

— Nu. Dar nu vreau eu s'o fac să mă aștepte... E prea bună ca să se supere... E o femeie, pot să zic, superioară... Adecă nu superioară în înțelesul că cine știe cât e de cultă și de inteligentă. Nu. E superioară în trebile căsniciei: e gospodină și nu știe să mințescă... Dacă vrei, vino la mine să vezi cum stăm... Să-mi vezi și fetița... S'o vezi cât e de drăgălașă și de isteată! Nu fiindcă e fata mea, dar așa s'a întâmplat să fie... Seamănă cu măsă la trăsături... unii zic că cu mine... Da s'o vezi cum se uită la toate celea. Par'că studiază așa rămâne adâncită cu privirea asupra unui lucru... Când te uiți la ea cu dragoste, pleacă ușor capul pe umăr și suride și să vezi cât de drăgălaș suride!..

Când îi spusei că primesc cu bucurie să merg la el acasă, se căută repede în buzunarul vestei și uitându-se în jurul său, zise năcăjit:

Dăianisme.

Băgați de seamă, că și la Cluj e unul care vrea ceva: părintele Dăian, fost coleg de școală și prieten cu faimosul Siegescu. Că vrea ceva o vedem din bolboroselile lui din gazetuța „Răvașul“. De luni de zile mereu caută să se facă văzut. Câte-o notiță răutăcioasă, câte-o observație presumțioasă, un ton nasal de dascăl-secătură răsună mereu din coloanele ciupercei de provincie. Ba că nu-i place cum scrie cutare gazetă, ba că-l iau năbădăile când pomenește de cutare deputat. Și lecții în sus și lecții în jos și un aer grav de censor, măi frate, de-ți vine să-i ții calea și să-l măsoari de sus până jos, întrebându-l: de unde acest aer, popo?

Iată și în numărul său din urmă. Ba o lingușire pe lângă dl Iorga, a cărui slăbiciune pentru adulațiuni o cunoaște. Ba o biată săgeată la adresa noastră, pentru că suntem contra prudenței și circumspecțiunii. Injură ordinar pe ziaristi, că ar fi niște „nulițăi morale și intelectuale“. Dă vot de blam deputaților fiindcă au îndrăznit a ieși din pasivitate. Și altele și altele, — între cari natural și o lecție pentru dl Maniu, pe care promite a o continua în numărul viitor.

De toate vorbește părintele Dăian, pomenește și de alegerea dela Oravița, dar — vedeți ce memorie afurisită! — uită să insiste asupra lui Siegescu. Uită să ridice pumnii în semn de afurisenie în contra acestui trădător, — deși nimeni nu era mai chemat să vorbească despre acesta ca dl Dăian, căci se cunosc așa de bine, împreună au studiat, împreună au țesut visuri de viitor și de ridicare a neamului românesc...

Ba nu zău: ce crezi despre Siegescu, părinte Dăiene? Vorba Margaretei cătră Faust: cum stai tu cu credința, puile? Ci lasă la D-zeu, gravitatea asta. Partidul național și trebile neamului n'ai să le îndreptezi D-ta cu „crestăturile“ flecărețe din „Răvașul“. Pentru asta trebuie și, sunt har Domnului, alte capete. Dar cu ceva poți să ne fi de folos și D-ta, care cunoști sufletul unui Siegescu sau al unui Hosszu, sau a altor sfinți părinți de aceștia: ai putea să ne spui și nouă ce se ascunde în acele suflete și ce trebuie să facem ca să gonim pe demonul din sufletele acele bolnave?

Și, aici ți-e terenul, — un teren de morală socială și națională destul de ademenitor! Dar

vai, tare ni-e teamă că tocmai în această direcție n'o să stăruiești de loc, căci oameni de felul D-tale își au tainele și chițibușurile lor. Ei urmăresc scopuri ce se dau târziu la iveală, după ce cade orice rezervă, orice stavilă între dâșii și opinia publică.

Ehei, cine știe, dacă acest onorabil părinte, care dăscălește pe deputați și nu suflă nici o iotă despre Siegescu, n'o să fie odată alături de acest amic al său! Și atunci vom scrie noi o mare „crestătură“!

Acordarea drepturilor politice tuturor românilor din Dobrogea.

Senatul român a modificat în secțiuni proiectul de lege pentru acordarea drepturilor politice la Dobrogeni, acordând acele drepturi tuturor românilor deveniți proprietari în Dobrogea.

Iată cum a fost modificat acel proiect:

Art. 1. — Se acordă locuitorilor din județele Constanța și Tulcea, după distincțiunile de mai jos, întregimea drepturilor politice recunoscute românilor prin Constituțiune.

Art. 2. — Fiecare din aceste județe va alege câte doi deputați în colegiul I și câte unul în colegiile II și III precum și câte doi senatori în colegiul I și unul în colegiul II;

Colegiile electorale se vor constitui conform art. 59, 60, 68 și 69 din Constituțiune.

Art. 3. — Vor avea dreptul de alegător:

a) Locuitorii cetățeni otomani, cari aveau domiciliul real în Dobrogea în ziua de 11 Aprilie 1877, și descendenții lor, născuți în urmă, întru cât vor proba că nici unii, nici alți n'au emigrat sau nu s'au bucurat de vre-o protecțiune străină;

b) Români din ori-ce Stat, fără privire către locul nașterii, proprietari de imobile în Dobrogea și domiciliați acolo în ziua promulgării legii de față, întru cât ei ar fi declarat că renunță la ori ce protecțiune străină sau vor face o asemenea declarație cel mai târziu șase luni după punerea în aplicare a legii de față.

Copiii minori ai acestor români, dacă voiesc să se bucure de drepturile prevăzute în această lege, vor fi datori să facă declarațiunea vorbită mai sus, în șase luni dela ajungerea lor la majoritate.

CRONICA LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ.

Un om cumpătat și o fată blestemată. În loc să primească cu stoicism felul cum se res-tabilesc, în presa din Ardeal, diferite greșeli, mai mult sau mai puțin vinovate, ale d-lui Iorga, d-sa se năpustește cu violență asupra acestei prese și o numește „troacă de porci“. (Vezi „Neamul“ din 4 Martie) Bietul d-l Iorga! Întâmplarea d-sale ne amintește o poveste. Ci-că eră o fată frumoasă și cuminte, care făcuse un bine sfintei Vineri. Și sfânta Vineri o blagoslovi și-i dete drept răsplată, darul, ca fiecare vorbă ce va rosti în cursul acelei zile să fie aur curat, să se prefacă numai în taleri de aur. Dar fata eră lacomă și nu se mulțumi cu ziua, ci continuă să vorbească și noaptea. Iar cum își deschidea gura, după inserare, în loc de taleri de aur ieșiau tot șerpi și broaște răioase și alte vărsături disgrațioase, cari se așterneau deasupra aurului ca o pătură murdară. L'a ajuns oare și pe d-l Iorga blestemul sfintei Vineri?

„Făt-frumos“, — revista care apărea la Bărlad, a reapărut, după o lungă pauză, la București și va ieși de aci înainte de două ori pe lună. Se va vedea mai târziu dacă această reparație eră necesară sau nu și dacă redactorii ei (în acelaș timp colaboratori la „Convorbiri critice“) vor putea aduce ceva nou în mișcarea literară de astăzi. Căci în definitiv asta este rațiunea de a fi a unei reviste.

„Unirea“ din Blaj nu face numai colectă pentru nenorocirii din Mesina și reclamă Psaltirei Profetului și Împăratului David; „Unirea“ din Blaj și... serie.

Și mă rog, cum scrie nepieptenata?

Aci-i pelteaua:

Somăm redacția dela „Țara noastră“ să publice acel cercular, căci altcum vom fi nevoiți a constata că a cleveti contra Bisericii și Arhierilor uniți e ocupația de predilecție a celor dela foaia sibiliană.

Cât pentru chipul necuviincios cum întitulează pe P. S. Episcop al Lugojului, acela încă aparține programului foii dela Sibiu.

Da, da! — dar noi mai avem și alte puncte în programul nostru; „Unirea“ însemne-și numai unul: *curățirea drumurilor de javre!*

— Ce dracu... nici-o trăsură!...

— Las'că mergem pe jos...

— Nu se poate!.. N'ai idee cât de departe stau!... Tocmai, la dracu, în mahala... Grozav de scumpe chirii!.. O mie de franci o cote-neată!.. Și asta-i vina primăriei!.. Hei birjar!.. Taci că avem noroc! strigă deodată, arătându-mi o trăsură goală care se apropiă de noi.

După ce ne urcasem în birjă Corbescu urmă:

— Câteodată se întâmplă de nu avem francu în casă... dar nu ne pasă... Nevasta numai din câteva legume poate să gătească ceva în grabă... Acù, nu mi-se mai întâmplă ca înainte să rămân nedejunat... Ți-aduci aminte când n'aveam de-o cafea... Tot e mai bine însurat, orice s'ar zice!...

Ajunserăm în mahalaua lui, rău pietruită și de abia luminată de cele câteva felinare ră-tăcite pe acolo... Prietenul stătea într-o casă cu *subsol*, tocmai în fundul curții... Intrărăm mai întâi într-o sală întunecoasă...

— Ia seama — imi zise Corbescu — sunt niște scări... Sui-te!.. că noi stăm sus...

Când bășbăiam prin întunecul să descopăr scara, o ușă mai din fund se deschise, lăsând să vie până la mine un miros greoi de bucătărie... În fâșia de lumină se ivi un cap de femeie rău pieptănat. Niște ochi încruntați se încercuau să ne descopere în întunecul din sală.

— Eu sunt, Amalie... zise blând Corbescu.

Am venit cu un prieten... Ne ducem sus în iatac... Nu știi, lampa-i aprinsă?..

Femea nu-i mai răspunsă nimic și se retrase, trântind ușa cu ciudă.

Corbescu rămase o clipă nemișcat ca și când ar fi vrut s'asculte ceva, dar îndată se mișcă și luând-o înainte pe scară, deschise o ușă din dreapta...

— P'aci, p'aci — mă pofti prietenul — aprind îndată lampa.

În odaie eră așa de întunec, încât, ca să nu mă împiedic de vre-o mobilă, am rămas lângă ușă până ce se făcu lumină.

— Poftim... stai!.. mă rugă Corbescu. Dându-mi un scaun de moda veche, ieși repede pe ușă. Il auzii coborând ușor treptele scării, apoi deschizând o ușă.

Nu zăbovi mult și când se întoarse părea schimbat la față, iar vorba îi tremură ușor pe buze.

— Nu pot să-ți arăt fata... Deabiă a ador-mit... Când o trezești din somn, plânge...

Nu face nimic... las-o să doarmă... O văd eu cu alt prilej — zisei făcând un semn de nepăsare.

Urmă o tăcere. Corbescu se pusese pe un scaun și se uită în pământ, gândindu-se par'că la alt ceva. Rupsei tăcerea:

— Da știi că-mi place culcușul tău... Se simte în toate o mână harnică de femeie...

— Da harnică... prea harnică... Ce poate fi o femeie decât harnică?.. Da nu-i destul, nu-i destul să fi...

Și Corbescu nu-și isprăvi vorba, fiind prins deodată de o tuse supărătoare... Ochii lui se turburară de o spaimă neînțeleasă, și repede își duse batista la gură, chinuindu-se să-și înăbușe tusea, întocmai cum ar face un copil de școală, cărui profesorul nu i-ar da voie să tușească în ora de clasă.

Mai liniștindu-se puțin urmă cu ochii înroșiți: — Așa că-i curat la mine?... Uite — zise sculându-se — uite nicăeri n'ai să vezi un fir de praf... Vezi cu ce regulă sunt așezate toate fleacurile astea!... Te rog păzește-te să nu atingi ceva cu cotul... nevasta ar fi desperată!... Da să te duci în bucătărie, și să-i vezi tingirele!... Par'că le-ar spoi în fie care zi, așa strălucesc... Asta-i grija ei cea mare: tingirele!...

Mă uitai la el surprins, neînțelegând schimbarea asta neașteptată. El par'că se ferea ca să-i întâlnească privirea și de asta vrui să schimbăm vorba. În *subsol*, iarăș se auzi șgomotul unei uși trântite cu ciudă. Corbescu își înghemu capul în umerii ascuțiți și începă să se frece cu neastâmpăr în scaun. Eră un semn al lui când începea să se enerveze. Iarăș îl prinse tusea și iarăș și-o înăbuși cu batista. Deodată mă întrebă, cu un zîmbet rece:

O chestiune de actualitate.

Svonul războiului a străbătut deja până la cel mai depărtat sat de munte.

Bieții noștri țărani, alarmați de vești senzaționale — cari cresc cu depărtarea, — temându-și micile economii păstrate pe la cassele de Imprumut din centre, au dat zilele din urmă o adevărată năvală asupra băncilor, cerând să li-se plătească depunerile mai ales în monedă sunătoare: aur și argint.

Pornirea aceasta — mult-puțin generală azi în întreaga monarhie — se manifestă din norocire prin ținuturile noastre în măsură relativ neînsemnată. Putem afirma chiar, că toată mișcarea se restrânge la populațiunea dela sate, cu deosebire la stratul țărănimei cu mai puțină carte, cape apucând o veste rea, neliniștitoare, cu greu se mai lasă îndreptată la calea adevărului! Lumea dela oraș e cu mult mai liniștită: ținută mereu în curent cu întâmplările zilei și cu eventualele schimbări în situațiunea financiară-economică, a rămas cu încrederea neclintită în instituturile de bani și așteaptă cu sânge rece orice întâmplare, — convinsă, că izbucnind chiar războiul, finanțele țării sunt azi așa de solide, încât o alterare mai simțitoare nu e de prevăzută nici în cazul, când lupta ar fi de o durată mai lungă. Iar svonul foarte răspândit printre țărani, că statul în caz de nevoie ar putea să se folosească și de banii depuși la bănci, e naiv și lipsit de orice bază serioasă.

Nu e alt chip — și e chiar constatat în unele ținuturi, — că toată agitația și panica e înscenată anume de oameni răuvoitori și speculanți, cu planuri de înșelăciune ticluite înainte.

Avem știre că în Bucovina câțiva agenți de soiul acesta au fost deținuți și pedepsiți.

În Boemia, Galiția și Bucovina, unde deponenții au făcut un adevărat asalt asupra băncilor, organele înalte administrative au adresat populațiunii înspăimântate apeluri liniștitoare, cari și-au și avut efectul.

Ministrul de finanțe al Austriei Cavalerul Bilinsky luând cuvântul în una din ultimele ședințe ale camerei din Viena, declară: „depușerile la instituturile de bani sunt cu totul sigure; nimeni pe lume nu se va atinge de ele, de va fi pace, de va izbucni războiul. Deponenții n'au nici cea mai mică cauză de a-și retrage banii dela instituturi“.

— Nu-i așa că-i bine să fii gospodar! Ce zici, te-ai fi așteptat la asta din partea mea?

— La toate mă așteptam... Numai la asta nu... Ți-aduci aminte cum râdeai de ce-i cari se însoară? Ii asemănai cu niște secături cari se însoară numai și numai să pară oameni de ispravă, oameni la rând cu toată lumea!... Ți-o spun drept că nu mă așteptam...

Zărind însă prostirea albă și îndantelată care înconjură ca într'un chenar de zăpadă, marginile cuverturii de pe pat, adăugai:

— Las că-i mai bine și așa!... Cel puțin duci o viață liniștită... — Da, da, foarte liniștită... Cum să nu fii liniștit când de zece ori pe zi cineva te sicăie, făcându-ți toate dinpotrivă... Da ce să-ți mai spun!... Uite adinioare chiar când am fost jos: crezi că fata dormea?... Da de unde!... N'a vrut măsă ca s'o vezi... Cică se răcește fata, dacă o trec prin sală... Și crezi că e adevărat?... De unde!... Asta nu-i pentru întâia dată... Mai dăunăzi chiar tot așa mi-a făcut, când am adus un coleg de birou... Și asta numai să nu-mi facă plăcere... Nu-ți poți închipui ce inimă poate avea o femeie!...

Il înăbuși din nou tusea... Și după ce ș-o potoli iarăș cu batista, urmă tânguindu-se aproape:

— Vezi, nici să tușesc nu mă lasă... Se supără când m'aude, și toată ziua rămâne tristă și întunecată.

Iar acelora, cari ridicându-și banii dela bănci se tem să i păstreze în hârtie, servească de moment liniștitor enunțările secretarului general Prauger făcute în ultima ședință a băncii Austro-Ungare:

„Banca Austro-Ungară dispune de prezent de cel mai mare stoc de aur cel-a avut vre-odată dela regularea valutei încoace“. Și bancnotele băncii de emisiune aflătoare în circulație sunt aproape deplin acoperite cu aur“.

Vedem deci, că situațiunea financiară în dubietatea războiului amenințator e cât se poate de favorabilă și normală. — E datorința adevăraților sfetnici ai țărănimei noastre acum, să caute a-i liniști făcându-le clar că prin ridicarea de depuneri — pe lângă neplăcerile cauzate instituturilor de bani — pierd de geaba timpul cu venirea la oraș, pierd interesele după capitalele nefructificate, pierd eventual și la schimb și se mai pot expune și la aceea, că neavând loc sigur unde să-și păstreze banii, se trezesc cu ei furati cum s'a și întâmplat mai alaltăeri un caz în Rășinari cu o depunere ridicată. *Tib. B.*

Scrisori din Budapesta.

În mica și luxoașă cafenea a hotelului „Jägerhorn“, se adună fruntașii români din Budapesta. Au rezervată masa lor, alături de masa „magnaților“, din vecinătate.

Se adună aci deputați naționaliști, membrii superiori ai clerului, în trecere prin Budapesta, profesori și ziaristi, — mai puțini unii ca ceilalți — și câțiva studenți mai distinși.

Vei întâlni aci, printre deputații tineri, luptători vechi: figura de papă a părintelui Lucaci; statura impunătoare a deputatului Șerban; fetele blânde ale foștilor profesori universitari Ciocan și Iosif Popovici, și a secretarului consulatului român, d-l Augustin Paul. Din când în când, venit pentru o zi două din Sibiu, d-l Partenie Cosma, prezidează masa, asvârlind, cu aerul său de Carducci vecinic posomorit, glume și înțepături episcopilor și altor prieteni din tinerețe.

Adeseori câte o figură necunoscută te surprinde. Sunt preoți veniți de departe, din fundul Ardealului; scriitori sau profesori din România, în trecere spre occident, se opresc un ceas, la masa românilor...

...Iar zilele trecute, un american venit de cine știe unde, îndrăgit de românii întâlniți în

— Bine, se îngrijește de sănătatea ta... O costă să te vadă nesănătos — încercăi să-l mângâi.

— Da o costă!... Și o costă mult... Cred, căci dacă n'aș mai fi, n'ar avea poate nici de coșniță și i-ar rămâne tingirele goale...

— Ce presupuneri!... zisei răsând.

— Nu's presupuneri!... N'o știi!... Într'o zi i-a venit în vizită o mahalagioaică grozav de limbută, pe care o primi acolo jos, în bucătărie... Cum s'a întâmplat, ușa rămase crepată... Începură amândouă să flecărească și n'aș fi dat nici-o ascultare trâncănelei lor, dacă de-odată nu le-ași fi auzit vorbind de mine... Știi ce spune scumpa mea jumătate?... Se plângea cătră mahalagioaica cea flecareată, că eu i-am incurcat viața... Că mâine-poimâine ofticosul — așa vorbea de mine — poate să inchine steagul, și că ea va rămâne pe stradă cu un copil în brațe... Și că o prinde turba când se gândește că pentru mine, a respins mâna unui negustor voinic și cu stare. „E, hei cum a-și fi stat eu acu!“ De atunci, amice, viața e un chin pentru mine. Cum simt că mă apucă tusea, trebuie să plec din odaie, de frică să nu văd ațintiți ochi ei îngrijați, spionându-mă cu răutate. — Are ochii foarte răi!... Noaptea, când m'apucă tusea, îmi astup gura cu colțul perinei, numai să n'o mai aud pe biata femeie oftând în patul ei... Spune acu, dacă asta se chiamă liniște!...

țara nouă, a tăcut trei ceasuri în șir, printre clienții cei mai vorbăreți, din cafenea mică și luxoașă a hotelului „Jägerhorn“...

Se pun la cale discuțiile congruei.

Luptători cărunți, sfătuesc pe cei de curând intrați în luptă. Părintele Lucaci intră majestos, aruncă o privire la o masă unde stau tinerii și apropiindu-se de ceilalți, îi salută:

— Adio, bătrânilor!

Și se așează la masa noastră.

— Păi frate Popovici, primește felicitările mele! Să-ți trăiască Siegescu!...

— Ba să vă trăiască d-voastră, catolicilor!..

Și cearta e gata. Părintele Lucaci, rănit în credințele-i religioase, apără unirea și încet-încet se infierbântă împotriva celor ce n'au îmbrățișat religia largă a occidentului:

— Numai noi, dintre latini, mai stăm subț apăsarea levantinismului de la Țarigrad!... Să ne fie rușine!.. Sântem popor de robi... Retograzi, cu sentimentele naționale înăbușite de levantinismul strămt... O să ne prăpădim... Unirea cu Roma — iată singura scăpare.

— Bine ți-a făcut popa din Ploești, — întrerupe d-l Popovici, cu glasul său domol și cu vorbele rare.

La amintirea pățaniei din Ploești, părintele Lucaci surâde și ne povestește:

„— Acum 15 ani, m'am dus la Ploești să văd catedrala de-acolo. Când a auzit că sânt ardelean, preotul s'a însuflețit și m'a primit cu dragoste. Mi-a arătat toate colțurile bisericii și la urmă ne-am pus să povestim de luptele noastre. Bietul părinte ținea tare la noi. Zicea: Și e acolo părintele Lucaci, ție-l Dumnezeu, că multe are de îndurat!“ (Eu aveam un proces și atunci.) Mă gândeam dacă face să mă destăinuesc. Popa mă laudă mereu. Zicea că dacă l-ar vedea odată pe Lucaci l-ar sărută. La urmă m'am cugetat că tot e mai bine să-i spui.

Zic:

„— Părinte, să-ți spui drept, eu sânt Vasile Lucaci!“

„— Ba dracu! se răsti popa, privindu-mă din cap la picioare. Să i-o spui lui tată-tău!... Mai bine spune-mi cu ce actori ai mai venit p'acii!...“

...Mai târziu am fost la Ploești cu tîmbălău. Eră președinte al ligei d-l Petre Grădișteanu. Eu îi spuseseam pățania și ne-a... împăcat d-sa cu părintele...

Deodată, de jos, se auzi o voce tăietoare, strigând:

— Ștefan!.. Ștefan!..

— Mă chiamă! Și Corbescu își înghemu capul între umeri, pe când degetele i-se mișcau svârcolindu-se ca și coadă șopârlei. Sărind de pe scaun, se repezi infuriat pe ușe.

De data asta zăbovi aproape un sfert de oră... Când se înturnă, îl văzui călcând mai hotărît; numai răsuflarea îi eră pripită. Buzele-i strânse adânceau în josul lor, două cute cari dădeau gurei o înfățișare de batjocură. În ochi îi străluci privirea lui de altă-dată.

— Iartă-mă că te-am făcut să aștepti!..

Imbrăcându-și paltonul cu o mișcare vioaie, mă întrebă:

— Cu cine te mai aduni tu seara?

Când i-am spus cu cine, strigă aproape vesel:

— Bravo!.. Merg și eu cu tine!.. De acu să știi, într'u ier în cerc. Și fără să-mi dea răgaz să-i răspund, mă împinse spre ușă.

Când scoborirăm scara întunecată, din odaia de jos, se auzi un scâncet de copil.

Corbescu îmi luă brațul și mă trase nervos, după el în curte.

Când ajunserăm în stradă, prietinel izbucni: — Haide că mă tnecl!.. Ce crede că mult o să mă chinuiască? De ce să nu fac și eu ca alții: Când are gust de sfadă să-mi iau pălăria

Infrângerea dela Oravița a naționaliștilor, l-a durut mult pe părintele Lucaci. A văzut acolo români vânduți străinilor; învățători și preoți, mărturisindu-și cu cinism apucăturile de renegați, i-au schimbat gândurile bune despre români. A văzut cât sunt de șovăelnici în credințele lor și cât îi ademenește banul.

— Eram în cercul Oraviței, cu deputații, în preziua alegerii. Și mi-a fost dat să văd țărani români ridicând mâna asupra noastră. Și nici un preot nu ne-a întâmpinat.

Un român voinic a venit spre mine, cu ciomagul ridicat. L-a oprit altul, d'ai noștri.

— Mă frate, știi tu pe cine eră să lovești? Pe părintele Lucaci!..

Țăranul s'a oprit și a privit în pământ:

— Așa?!

„Eu am de zece ani în casă icoana părintelui Lucaci. Am arătat-o și la copiii mei. Dar acum, să ne ierte părintele, că nouă nu ne mai trebuie. Acum ne trebuie Siegescu...“

...Te întrebi acum, de ce-a ținut țăranul „icoana lui Lucaci“ zece ani și unde-i sunt credințele?! Întreabă-te, — și nu l spânzură!..

„E multă vreme — ne spune vestitul luptător — de când nu mă prea încred în vorbele umflate ale tinerilor. Le stă bine când se inflăcărează, dar e vorbărie multă în asta.

Și Burdia și Siegescu vor fi ținut odinioară discursuri naționaliste. Tinerețea face multe. La Oravița, un prieten vechiu mi-a adus aminte o întâmplare de demult. Acum cincisprezece ani, tinerimea din Budapesta ne chemase la un banquet, pe câțiva din deputați. Băeții erau inflăcărați. Cereau să le vorbesc.

— Domnilor, vă mulțumesc, dar v'ăș spune ceva. Iacă, veți fi 60 de tineri aici. Vă ascultăm fâgâduelile, ne bucurăm că sunteți atât de entuziaști, dar aș vrea să știu un lucru: câți o să faceți vr-o ispravă în chestia națională? Și le-am luat numele la toți. Sânt cincisprezece ani de atunci.

Eu am pierdut lista băeților, dar a ținut-o prietenul dela Oravița. Știi câți nu s'au pierdut din cei aproape 60 de băeți? Numai trei!..

Un student ne intrerupe:

— Un domn din România ar vrea să vadă pe părintele Lucaci!..

— Să vie Mercuri la parlament. Are să mă cunoască... zâmbeste părintele Lucaci, clipind șiret.

22 Martie 1909.

E. Victor.

Și mai-odată la moartea lui Dragoș.

Domnul Patița răspunzând în „Țara noastră“ Nr. 10 la cele publicate de mine în acelaș ziar Nr. 8. a. c. zice că: Nu vede rostul la articolul publicat de mine ca reflecțiune la cele publicate de Domnia Sa în „Gazeta Transilvaniei“ Nr 32.)

Mă mir cum nu vede ceace, tot insul care a cetit biografia lui Dragoș scrisă de mine, la moment a văzut că: intențiunea mea e să-l convingă pe dl Patița, că cele auzite dela Antonescu nu pot trece de „Reminiscente istorice“ din simplul motiv că nu-s adevărate. Eu 'l cred pe dl Patița că dăna sa a auzit dela Antonescu cele înșirate de dăna sa; alții însă nu cred că Antonescu i-ar fi istorisit astfel. Și nu cred pentru că dl Patița afirmă numai, dar nu dovedește că într'adevăr dela Antonescu le-a auzit.

Dacă dl Patița ar fi publicat „Reminiscentele istorice“ atunci când Antonescu eră în viață, fără ca acesta să contrazică, atunci ar fi dovedit că intradevăr dela el le-a auzit. Titlu „Reminiscente istorice“ nici atunci n'ar merită.

De ce-e vorba? Domnul Patița afirmă că Antonescu încă a fost de față la moartea lui Dragoș și i-a numit cu numele pe trei Câmpânari, cari au pus la cale uciderea lui Dragoș în răsunare pentru că Ungurii au omorit pe Dobra. Dar nici dl Patița nici Antonescu nu ne spune: cine anume a fost acei trei Câmpânari? Eu am dovedit cu mărturisirea tribunului Andreica și a văduvei lui Simion Șuluțu, în a cărui curte Dragoș a fost omorit: cine au fost de față, și cine și pentruce l-au omorit. O astfel de dovadă pretinde codicile, o astfel de dovadă ești dator s'o crezi. O și crede toată lumea, singur dl Patița nu vrea s'o creadă, pe motiv că așa i-a spus Antonescu, că și el a fost de față.

Așadară dl Patița numai în acel caz ar crede dacă Antonescu i-ar spune-o, că n'a fost de față. Haid să'l punem pe Antonescu să i-o spună că el n'a văzut nimic, el n'a fost de față.

Ei bine, Antonescu e mort, cum să-i spună? 'l trăzesc eu din morți numai decât: Verba volant scripta manent!

Ascultați ce mărturisește Antonescu în manuscrisul său. (biografia lui Dragoș pag. 15 Memoriu partea a VI.) Și mărturisirea proprie e cea mai convingătoare dovadă; contrazicere n'are loc.

„Szerdán majus 9 napján csendesség uralkodott délig, a midőn a Románok a várost 5 részről 3 ora tájban megtámadták; a tegnapién nagyobb esata megkezdődik és kétszeres düvel és tüzzel folyt mindkét részről, 3 órától éjjeli 3 óráig, a midőn a magyarok munitzia szűkében lévén. a városból kivonulni kéntelenültek; a románok kivonulásukat észrevévén és hogy Brádra akarunk vissza meni, Csernitzai utunkon megtámadtak, de *az agyuinkali gyors tüzeléssel sikerült keresztül menni; Drágos ur is a sörös sig eljött, hanem a borsassto tüzet látva többekkel vissza fordult a városba*, hol a vadnép által elfogatván Sulucz Simon udvárán lánzsák által a nép duhének áldozatjává lett.“

Mai clar nici că se putea!

Dl Patița zice că: „Spusele dnei sale și ale lui Cornel Tobias, de și ambii au fost numai de 7 ani se pot cunoaște și adeveri de atari persoane în etate mai înaintate cu mai multă valoare, decât de unul care n'a fost de față, și tot după epistole și atestate procurate după plac și dela oameni necompetenți voește a compune istoria munților apuseni.“ Câtă răutate în aceste cuvinte; dar par'că s'a rușinat însuș de vătămarea de onoare, de care s'a făcut vinovat, față cu un om, care a îmbătrânit în cinste și omenie, care pentru iubirea de neam a căzut jertfă, împreună cu familia sa, dl Patița face „amenda linguae“ căci numai decât urmează astfel:

„Am recetit articolele d. Șuluțu scrise în Enciclopedie și putem fi recunoscători pentru munca prestată în interesul științei și istoriei, dar precum toate lucrurile omenesti nu sunt perfecte așa și lucrările dnei sale nu pot fi privite ca infailibile. În articolul despre Abrud vorbește de Auraria Major, care nume este fictiv, pentrucă după tabele cerâte aceasta localitate s'a numit „Alburnum.“

Mai rar așa un galimathias. Acum nu mă mir că „Țara Noastră“ n'a vrut să-i publice acest răspuns, care numai răspuns la cele rectificate de mine nu e. Eu numai două momente am dificultat, anume că: Antonescu n'a fost de față la moartea lui Dragoș, și că Iancu când s'a refugiat, armată maghiară încă nu eră în Abrud, aceasta a sosit numai mai târziu spre însărate. Am dovedit cu atestate dela adjutantul lui Iancu dl Aiudean și tribunul Andreica; ceace am văzut și eu cu ochii mei. O spune și Antonescu.

și să plec... Ce-mi pasă mie! Nu merită o femeie să-ți faci sânge rău pentru dânsa!

Prins de o veselie ciudată, încep să fluier o melodie care se cântă poate acum zece ani în urmă.

Mă ține de braț, întrebându-mă de chipul cum petrec, de prietenii mei, de peripețiile mele. Iar când 'i răspundeam, în loc să mă asculte începea iarăș să fluier sau să vorbească.

— Bine-i să fi liber!.. Și să știi că de acu înainte iarăș încep viața de mai înainte!.. O să-mi dau dimisia, că prea e stupid șeful ăsta!.. O să-mi iau o slujbă, unde să fiu mai puțin plătit, dar să am în schimb libertate...

Dela o vreme tăc, plecându-și iar capul în pământ. Iar când ajunserăm în Calea Victoriei, se oprî deodată, trăgându-și ușor mâna dela brațul meu.

Eră abătut și părea prins de neliniște și de griji.

Cu vocea joasă și aproape șfioasă, îmi zise:

— Nu mai merg.

Și întinzându-mi o mână udă de sudoare rece, se despărți de mine, fără să-mi mai zică o vorbă.

După câțiva pași, întorsei capul.

Luase drumul înapoi pe unde venisem și mergea așa de iute că părea că aleargă.....

Al. Casaban

Chanul și fiul său.

De Maxim Gorky.

„Trăia în Krimea Chanul Misolaima el Asvab și aveă un fecior, Tolajk Alhalla“... Astfel își încep povestea bătrânul orb, un cerșitor tătar, ce stă sprijinit cu spatele de trunchiul suriului al unui copac. Împrejurul lui pe petrele și pe dărămăturile palatului ruinat de vremuri, ședeau ceia-lalți tătari îmbrăcați în haine deschise, pe capete cu fesuri strălucitoare lucrate numai din fir de aur. Eră seară, soarele se înecase în mare; roșii pătrundeau cele din urmă raze în verdeța tufșurilor ce creșteau printre ruine și aruncau pete mari pe petrele acoperite cu mușchii și învâscute cu iederă. Vântul șueră, frunzele copacilor vâjăiau de-ți veneă să crezi că șiroaie de ape curg nevăzute de sus.

Tremurător și slab eră glasul bătrânului, dar fața lui brăzdată de ani eră inseninată de o pace sfântă. Spunea una din legendele așa de bogate în amintiri ale peninsulei: curgeau cuvintele ușor din gura lui și din cuprinsul lor săpat adânc în mintea orbului, se desfășură în fața ascultătorilor vie icoana altor vremuri, puternice în simțiri. „Chanul eră bătrân“... spunea cerșitorul... „aveă în haremul său multe femei și toate îl iubeau pe bătrânul fiindcă mai aveă foc în suflet și putere de viață în trup. Mângăierile lui erau adevărate, femeile iubesc pe cel care știe să iubească, fie și cărunt și cu față bătrână. În putere e frumusețea nu în gingășie și frăgezime.

Toate-l iubeau pe Chanul, el însă iubea numai pe una. Pe o căzacă din Dnjepe dela

stepe și mai bucuros îi dăruia ei dragostea decât altor femei din marele său Harem, în care trăiau trei sute de frumuseți adunate din toate țările lumii. Erău toate ca florile primăverii și duceau în harem viață veselă. Mâncau bucatele cele mai alese. Jucau și se jucau ca să le treacă din vreme. Pe căzaca însă o luă Chanul aproape zilnic cu el, se urcau amândoi în turnul de unde se vedeă mai bine marea. În acest turn ducea Chanul tot ce credeă el că poate feriți și multumii inima unei femei. Dulcețuri, țesături alese, aur, pietri scumpe în toate colorile, muzică, păsări din toate țările lumii și dragostea ferbinte a inimii lui. Acolo în turn își petreceă el zilele odihnind în apropierea ei de truda vieții. Își crescuse în fiul său Alhalla urmaș vrednic care-i aducea mereu izbândă nouă, glorie și femei, din stepele rusești pe care le cutreiera ca un lup, însemnând drumul trecerei lui cu sânge, morți, cenușe și groază. Într'o zi se reintoarse Alhalla dela un atac ce-l avuse cu rușii pe care îi bătuse. În cinstea puterii lui, se pregăti o sărbătoare mare, la care veniră toți cei mai aleși și cei mai bătrâni luptători ai peninsulei.

Se ținură ospete, jucară felurite jocuri, înpușcară cu săgeți în ochii sclavilor legați ca să dovedească cum știu da la țintă. Beură mult și lăudară mereu vitejia lui Alhalla, puterea sălbatică a dușmanilor, și învingerea glorioasă a Chanului. Bătrânul se bucură foarte de gloria fiului său, în care vedeă urmaș vrednic.

Îi plăcea să știe că după moartea lui, stăpânirea va fi în mâni tari și vrednice. Eră așa de mulțumit Chanul că numai eră cu puțință să nu îi arete fiului său în fața lumii mulțumirea lui; se ridică deci cu paharul plin în mână și

Tot așa spune și Iancu în raportul său către Împăratul că Butean și Dobra s'au liniștit la cuvintele lui Dragoș că, chiar dacă ar intra armată maghiară în Abrud, Românii nimic nu li-se va întâmpla: eu însă mă depărtaș iute de aici — zice Iancu — și ajungând la cvartirul meu încălecai calul și alergai în galopp la Câmpeni“.

E deci evident că noaptea n'ar fi putut „alerga în galopp“ prin gropile și tufele dela dealul băeșilor, ci a mers cu ziua pe drumul către Cârpeniș, avizând și pe căpitanul Ivanovics, care locuia în capul satului în casa judeului Bidigut.

Dl Patița zice că de ce n'am spus în monografia Câmpenilor nimic despre adunarea din 5 Mai 1849.

N'am fost acolo. Iancu în raportul său a descris decursul adunării în mod autentic. Dar nu seamănă cu cele zise de dl Patița, nici cu cele spuse de Antonescu. Dl Patița zice că poporul l-a huiduit pe Dragoș când acesta cuvântă, a strigat „jos cu el“! Antonescu ne spune că poporul i-a făcut mari ovațiuni lui Dragoș, și a zis: „că poporul a fost amăgit că Ungurii vreau să le răpească limba, legea și naționalitatea, dar acum vede poporul contrarul, de aceea poporul numai cu Maghiarii vrea să dea mâna. Antonescu — omul de încredere al dlui Patița — în manuscrisul său numește poporul român: rebel, ucigaș.

Apropos, ad vocem: Emenda lingvae. Ce păcat că a ieșit din praxă, pedeapsa pentru vătămarea de onoare „Emenda lingvae“. Am să vă istorisesc și eu o Reminiscență istorică din legile dinainte de anul 1848. Ne mai putând stărpi pisma și răutatea unor oameni pătimiși, un szolgabirou, om practic, iată la ce idee a venit. Rezultatul a fost admirabil. Szolgabiroul pune pe păcătos în ușa bisericii, când ieșă poporul din biserică și trebuie să strige: „Auziți oameni buni, iată ce am greșit (spunea greșala) apoi bătându-și cu palma gura de trei ori strigă: gură ce ai zis ai mințit“.

Judecata din zilele noastre e prea blândă; numai cu judecata szolgabiroului s'ar putea pune capăt atâtor fapte rușinoase, ce ne publică ziarele despre apucăturile și scandalele unor oameni fără creștere și fără simț de bunăcuviință.

fi zise fiului său tare în fața celor adunați la marea sărbătoare: „Ești copil bun, Alhalla, mărit să fie Allah și profetul său“. Mesenii laudară în cor numele profetului și bătrânul urmă: „E mare Allah! El m'a îngăduit să-mi văd cu ochii reînvierea și tinerețele, să mi-le revăd cu ochii mei bătrâni, să presimt că și atunci când nu voiu mai vedeă soarele și când vor roade vermi din inima mea, voiu trăi înainte prin viața harnicului meu fecior. E mare Allah și Mohamed e profetul său cel adevărat. Mi-a dat un copil vrednic, mâna lui e grea când lovește, inima lui e vitează, mintea-i e ageră... Spune-mi Alhalla, ce dar ai vrea tu să primești din mâinile părintelui tău, spune, căci azi ori și ce-mi vei cere îți voiu da“. Nici nu încetase încă de a vorbi Chanul — când se ridică cu ochii strălucitori, mai negri ca noaptea și mai ferbinți ca ai vulturului Tolaik Alhalla — „tată“ zise el „dă-mi pe rusoaica — căzaca“.

Chanul tăcu... o bucată de vreme tăcu... până când izbuti să-și poată ascunde tremurul inimei, apoi răspuse tare și respicat: „a ta să fie! Cum vom rămâne singuri și-o dau“. Viteazului Alhalla îi sticleau ochii de vultur, el să rumeni la față, se ridică, ridică capul, părea că crește de bucurie și încredere când răspuse astfel bătrânului... o știu... părinte, stăpâne. Sunt robul tău, copilul tău, ia-mi sângele picătură cu picătură, îl voiu vărsa... a-și dori să pot îndura de douăzeci de ori moartea pentru tine“...

„Nu-mi trebuie nimic“, zice bătrânul Chan și plecă capul cărunt, pe care purtă coroana anilor, a luptelor și a invingerilor.

Târziu, după ce rămaseră singuri, plecară pe drumul ce ducea la harem. Eră neagră noaptea, nu se zăreau stelele și nici luna nu putea ieși

Dl Patița se împedecă de numele „Moți“. De ce nu zic eu „Țopi“?

— Pentru că nu vreau; și pentru că lumea întreagă care se ocupă cu ei, îi numește Ciubărari, și Moți. Nu-i adevărat ceea ce dl Patița zice că Ungurii i-au botezat Moți. Numele Moț e cuvânt românesc; se găsește nu numai în graiul națiunilor conlocuitoare, dar și în literatura română, anume în vocabularele române; apoi Moții și Curcanii de Odobescu, Moții de Frâncu și Candra, etc.

Apoi numele Țop, prea seamănă cu cel nemțesc Zopf, ceea ce mie nu-mi place.

Iată cât lucru mi-a cauzat dl Patița pentru două reflexiuni nevinovate, adresate nu domniei sale ci la vorbele ce le-a auzit dela Antonescu. Am răspuns la toate obiecțiunile, nu le-am ignorat, precum mă sfătuiau unii să fac. Și am răspuns, nu pentru că ar fi momente istorice de valoare, ci pur și simplu pentru că sunt contrare celor raportate de Iancu Împăratului.

Iar pentru autenticitatea raportului lui Iancu eu am purtat o luptă mare. Răspândisă în „Ungaria“ Nr. 5 a. 1892 E. A. Popp vestea, că raportul lui Iancu e un falsificat. La moment s'au năpustit dușmanii istoriei contemporane românești, să tragă cu buretele peste tot ce din parte românească s'a scris. Văzând eu pericolul, am declarat pe cuvântul meu de onoare, iar dacă s'ar cere am oferit jurământul meu, gata a-l depune în fața tribunalului, că eu și tatăl meu, am fost de față în casa preotului Tobias Amos, în timpul când Iancu a dictat acel raport lui Maioreșcu. Pe baza acestei declarațiuni nime n'a mai dubitat despre autenticitatea raportului. (cf. biogr. lui Iancu și Mem. part. VI.)

Ca să se învedereze de ce dovezi și de ce fel de argumentări se folosește dl Patița, un exemplu. Domnia sa zice, că, deoarece eu în Enciclopedia am zis că Iancu a scăpat „ca prin minune“, iar dl Patița încă a folosit cuvântul „ca prin minune“ prin aceasta eu am recunoscut că Iancu a scăpat prin tabera maghiară, așa precum ne-o spune dl Patița. Aceasta argumentare, mi aduce aminte zicerea străbună: „Bacusus in angulo ergo pluit“. Iancu s'a refugiat avizat de mama mea, care auzise dela o doamnă maghiară că armata maghiară se apropie. Asta minune am amintit-o eu (cf. biogr. lui Iancu și Mem. part. a VI).

din norii grei ce acopereau cerul. Tăcuți străbătură amândoi întunecimea, la un târziu începură să vorbească Chanul-tată: „Viața mea se stânge încet, inima-mi bate tot mai rar, puțin bucurii mai străbat în pieptul meu. Liniștea, căldura vieții mele sunt dragostea ei.

Spune-mi Tolajk, așa de tare și-e de ea și numai de ea... îți dau toate femeile mele pentru asta una“, Tolajk suspină adânc și tăcu.

„Câte zile voiu mai trăi? Puține! Cea din urmă bucurie a vieții mele este ea... rusoaica-căzaca. Mă cunoaște, ține la mine, care-l va mai iubi pe bătrânul tău tată. Care? Nici una din toate, nici una, Alhalla“.

Alhalla tăcea.

„Cum să trăesc știind că e în brațele tale și că tu o sârui? Ce înseamnă a fi tată sau fiu, când e vorba de o femeie, Tolajk! În fața unei femei pe care o iubim nu suntem decât oameni fiul meu, cum voiu mai suportă zilele de azi înainte? De i-s'ar fi deschis mai bine trupului meu toate rănile răsboaelor, dând drumul izvoarelor de sânge, de n'ași mai fi ajuns să văd noaptea aceasta fiul meu“.

Tolajk tăcea.

Ajunseră la ușa haremului, și se opriră în loc cu capetele plecate. Sus pe cer lunecau norii grei purtați de vânt, și vuiă prin copaci seuturându-i și cântându-le cântarea lui pustie.

„Mi-e dragă de mult, o, tată“... zise în fine șoptind Tolajk Alhalla.

„Știu“ răspuse Chanul... „dar ea pe tine nu te iubește“.

„Imi tremură inima de dragul ei“.

Urmă iarăș tăcere, numai Alhalla suspină, într'un târziu el zise:

Dnul Patița istorisește „minuni“ imposibile, că Iancu ar fi străbătut printre armata maghiară, care însă numai mult mai târziu a intrat în Abrud. Am văzut eu cu ochii mei; o spun toți cari s'au ocupat cu acest eveniment; o spune și Iancu ba o spune și omul de încredere al dlui Patița, Antonescu. Ce mai vreți: minune și minune?!

Adecă în Enciclopedia română la monografia Abrudului zice dl Patița că eu am făcut o greșeală în contra științei, am zis că „pe timpul Romanilor s'a numit Auraria Major“, care nume e fictiv, pentru că după tabelele cerate aceasta localitate s'a numit „Alburnum“.

Nu știu să-l compătinesc pe dl Patița, pentru aceasta lecțiune ce mi-o dă.

În Dicționarul lui Laurian poate ceti: Alburn nume propriu al unui opid din Dacia, Auraria“.

În marele conversations Lexikon Brockhaus, stă negru pe alb: „An der Stelle des heutigen Abrudbánya stand die romische kolonie Auraria Major, oder Auraria Daciae“. Astfel zice și Pallas.

Tot așa se numește Abrudul și de alți bărbați de știință, pe cari eu i-am citat în lucrarea mea. Lucru natural pentru că a existat și Auraria Minor.

Dl Patița mă îndrumă la „Tabele cerate“ unde Abrudul se numește „Alburn“. Sunt sigur că dl Patița în viața sa tabelă cerată n'a văzut, altcum n'ar fi putut face o greșeală așa mare. Dar chiar să fi văzut vre-una tabelă, n'ar fi putut ceti nimic de pe ea, căci cele mai multe sunt scrise cu litere hun-scythice (Huno-Scythicis caracteribus conscripta.) Și nu tractează subiecte și afaceri din localitate, ci unele sunt contracte despre vinderea și cumpărarea fetelor, altele sunt judecări în acele procese, datate din Africa și din alte părți din lumea romană. În Muzeul din Pesta sunt 6 astfel de Tabele însă cu ceară, nici una nu-i datată din „Alburn“.

Errare humanum est.

După toate aceste, cred, că dl Patița își va recunoaște greșala și va retrage aserțiunea neprecugetată „că eu în anul 1849 n'am petrecut în munții apuseni, ci că am scris după epistole și documente procurate dela oameni necompetenți“, sau numai decât va dovedi cu martori clasici neexcepționabil și cu documente autentice ceea

„Cel care mi-a spus, că femeia e stricăciunea bărbatului, aveă dreptate. Dacă e rea el suferă pismuind însuș pe alții. Dacă nu-i nici bună, nici rea, își închipuie bărbatul că e frumoasă și recunoaște că nu e, suferă tot pentru ea“. Înțelepciunea nu e leac pentru dragoste“, răspuse Chanul. „Vai de noi, tată“. Bătrânul ridică capul dar nu răspuse nimic.

„S'o omărăm“ adause Tolajk.

„Tu, te iubești pe tine — nu pe ea și pe mine“ zise bătrânul, după o răgândire mai lungă.

„Tot așa și tu“ — zise Tolajk.

Iarăș tăcură, amândoi.

„Bine zici, tot așa și eu“ — adause Chanul, nenorocirea îl făcuse copil.

„S'o omărăm dar?“

„Nu pot să și-o jertfesc“, răspuse Chanul.

„Nu mai pot suportă nici eu — chinurile — omoară-mă sau — dă-mio“. Chanul tăcu.

„S'o aruncăm din vârful stâncilor în adâncimea mării“.

Și glasul bătrânului Chan repetă ca un răsuneț „în adâncimea mării“.

Intrară în Harem. Căzaca dormea întinsă pe un covor moale... ei s'apropiară de ea și o priveau acum pierduți. Bătrânului îi curgeau din ochi lacrimi. Ele picurau în barba albă și străluceau în firele ei ca niște mărgele. Cel tinăr o privea cu ochii scânteietori. Cercând să-și înfrâne patima el crășni cu dinții așa de tare că deșteptă fata. Ochii vineți răsăriră supt genele lungi, luminându-i fața albă și dându-i farmecul zorilor de zi. Ia îl zărise numai pe Chanul. „Vulture“ îi zise ea, „vino, sărută-mă“.

„Scoală“ îi răspuse el trist, „scoală“ și „vino cu noi“.

ce a afirmat, altcum va avea să poarte consecințele. Eu am dovedit cu martori clasici oculari, tot ce am zis despre evenimentele din aceea epocă; martori cari au fost în viață când m'am provocat la mărturisirea lor.

Di Patîța înșiră o sumedenie de lucruri, dar nici nu se încearcă barăm să dovedească. Ba ce e mai mult: apără și pe Tobias pentru marea lui greșală; căci n'are să fie cineva jurist, ajunge mintea sănătoasă a unui simplu țaran să vadă că spusele lui Tobias din epoca când eră de șapte ani, nu plătesc o ceapă degerată. Cetiți în partea a VI al Memoriului meu la pag. 110 și 111 mărturisirea Domnului Colonel c. r. Salmen și a preotului Ciura, și vă veți convinge, despre rătăcirea dlui Patîța.

De încheiere, repet, ceea ce am zis în partea a VI a Memoriului meu, la pag. 127:

„Scrierile mele, în formă de monografii, biografii, schițe istorice au avut un singur scop: eternizarea și restabilirea adevărului asupra întâmplărilor, mai ales a faptelor săvârșite de poporul român și de conducătorul poporului, Avram Iancu. A întări pe Români în credință și pietate; a-i desvoltă ambițiunea națională și mândria pentru tot ce-i strămoșesc; în fine a-i infiltra adevărata independență sufletească.

Și spre marea mea bucurie am fost înțeles. Poetul-rege Alexandri, ilustrii bărbați V. A. Ureche, Sion, vre-o câțiva profesori din România, apoi generalul cavaler de Trapșa, Picot din Paris și mulți alții mi-au gratulat. Asemenea „Gazeta Transilvaniei“ „Observatoriul“ „Familia“ „Școala română“ „Romänische Revue“ „Albina Carpaților“ „Binele public“ „Democrația națională“ „Inainte“ „Sportul“ „Illustrirte Chronic der Zeit“, „Stuttgart“ și altele au reproduș cu multă laudă, unele schițe din scrierile mele a căror venit curat l-am dăruit spre scopuri filantropice. (partea a VI din Memoriu se vinde cu 2 coroane 50 bani, plus 20 bani porto, în folosul Muzeului, la librăria lui Krafft în Sibiu.)

Iată și mărturisirea tribunului Alexandru Dărăbant, fost judecător, un bărbat cu vază, unul dintre secretarii lui Iancu, cu care corespondam adese. Odată între altele l-am întrebat: se cetesc Memoriile mele în munții noștri și ce zic Moții despre ele? el mi-a răspuns: „Nu știu ce opinii vor fi având alții despre Memoriile tale, căci eu trăesc în Bistra retras, n'am ocaziune a mă în-

formă, (suferea de contragerea nervilor, nu putea părăsi odaia; boala ce și-a atras-o în campania din 1849.) Dară eu unul te asigur, fără a mă măguli, că n'ași putea muri liniștit, dacă nu le-ași ceti, ca pe un op de predilecțiune. Cu atât mai vărtos, căci stilul corect, fluid și natural, precum și *exactitatea faptelor petrecute în parte înaintea ochilor mei*, m'au emoționat până la pasiune și imi atrag asupra-i toată atențiunea“.

Bistra, 10/I 1882.

al tău amic

Alexandru Dărăbant m. p.

(cf. Mem. part. VI pag. 141.)

Sibiu, în 23 Martie 1909.

Iosif Sterca Șuluțu.

Păcate Noi.

Cândva mi-a ieșit un nebun înainte. Când a ajuns în față-mi m'a bătut cu palma pe umăr și mi-a șoptit: „ești nebun?“

— Nebun am zis că sunt... Apoi, izbucnind într'un hohot de râs, mi-a incredințat în taină: „nu te mai uită așa la oameni, că te leagă stăpânirea!... vezi, eu merg cu capu 'n pământ — și-s om cuminte — și tot vor să mă lege... dar tu, așa hai-hui, într'o lume de temnieri?!“... și încrucișind drumul ne-am luat fiecare calea înainte.

Cameleonul își schimbă numai culoarea penelor — nu și părerile despre viață.

Știi ce vrei! Cunoști pământul și scobiturile lui; răsăriturile și apusurile de soare! Visezi în legea ta și plângi cu lacrimi din sângele tău!

...Și laudele și injuriile tot străvezii te lasă.

Uscat, nici mărgăritarul nu mai miroase... Poate în ciuda criticilor.

Apa tulbure nu curăță niciodată: de ce cauți tu, cărbunarele, să vânturi lumină?

Roșița buzelor e păcatul sângelui. Și totuși nici sfinții frumoși nu sunt cruțați de fluxul acesta.

Praful și bogăția se împrăștiu nu pentru a-se risipi, ci spre a-se așeză mai cu temeii. Străzile și milionarii n'au desmintit nicicând aceasta.

Nici pe trecut, nici pe sânge, nici pe ruine, nu va putea străluci viața nouă. Răul acesta se revarsă numai dintr'o stâncă: inima noastră.

Sunt lacrimi ce răsesc și lacrimi tămăduitoare. Femeile, vând mai mult din acestea...

D. M.

Strigături.

Culese de Iosif Mircea.

I.

Vai săraca Brăznică,
Harnică-i, ca ș'o cătană,
Ia făina 'n chischineu,
Ș'o duce la făgădău!

II.

Bere-aș vin, că vinu-mi place,
Că nici gazdă nu m'oi face,
Că și tata l-o beut,
Și gazdă nu s'o făcut.

III.

Tot am spus ochilor mei,
Să nu fie lăcomei,
Dară ei că nu m'ascultă,
Tot după frumos se uită.

IV.

Când eram odată june,
Știam peana cum se pune,
Puneam peana la ureche,
Și mă luam după fete.

V.

Câte flori pe râu în sus
Toate cu mândra le-am pus,
Câte le-am pus pân' la prânz
Toate bine mi-s'au prins,
Câte-am pus de-ameaz în sară,
Toate bine se uscară.

VI.

Trandafir cosit în fân,
Râu îți stă june bătrân.
Trandafir cosit în iarbă,
Râu îți stă june cu barbă.

VII.

De ce-s negru și uscat?
Măndrele m'or cumpătat.
De ce-s negru și părliț?
Măndrele m'or cumpeniț.

VIII.

Mori mândră, să mor și eu,
Să ne fac'un copârșău,
Copârșău de scânduri noi,
Să ne 'ngroape pe-amândoi.
Copârșău mândră de peatră
Să ne 'ngroape laolaltă.

Acum luă ea seama că eră de față și fiul Chanului și că din ochii bătrânului ei Vultur curgeau lacrimi. Eră destul de cuminte, presimțî ce se petrecuse.

„Viu“ răspuse ea „a-ți hotărît să nu fiu a nici unuia? Hotărîre vitează... viu!“

Triști mergeau acum toți trei spre malul mării. Mergeau pe drumuri înguste, stâncoase și vântul șueră prin copaci. Neobicinuită cu oboșala drumului, ea simțî în curând că nu mai poate ține pas cu ei, dar îi eră greu să le spună. Tolajk Alhalla bagă de seamă că ea merge tot mai încet. „Ți-e teamă?“ O întrebă el. Fata îi spuse că s'a rănit de pietri la picioare. „Te voi duce pe brațe îi zise el întinzând mâinile spre ea. Dar copila se prinse cu brațele de gâtul bătrânului vultur.

Ca pe un fulg o ridică Chanul dela pământ și plecă înainte cu ia pe brațe. Trecură prin locuri pădurețe, fata fereă din cale crengile plecate ca ele să nu atingă fruntea Chanului. În sfârșit după o cale lungă auziră în depărtare vuietul mării.

„Lasă-mă să trec înainte“ — zise Tolajk care mergea în urma tatălui său, pe drumul îngust, „altcum“ — adause el „mă tem că-ți voi înfige sabia în spate“.

Mergi înaintea mea, Alah va iertă sau va răsplăti gândurile și dorințele tale. Eu îți sunt tată, te iert. Fiind că știu ce va să zică... a iubi“. Răspuse bătrânul.

În adâncime, jos la picioarele stâncilor pe care stau, se sbăteă, neagră și pustie nemărginită — marea.

Valurile ei se frângeau de stânci și cântau cântece de moarte.

Erau negre valurile reci și înfiorătoare.

„Te las“ gemu Chanul sărutând fata.

„Te las“ îngână și Tolajk — închinându-se adânc în fața ei... apoi tăcură.

Fata făcu un pas spre locul unde cântau valurile. dar îngrozită, se dete înapoi.

„Aruncați-mă voi“ — le zise ia.

Tremurând își întinse Alhalla brațele spre ea, dar Chanul o cuprinsese cu brațele lui. El o mai sărută odată, apoi o ridică în sus, o ținu în slavă deasupra capului său și în urmă o izbi în adâncime. Și valurile urlară așa de tare că nu s'a auzit... nimic. Nici un țipăt, nici un strigăt... nici sgomotul căderii ei în apă.

Cu ochii duși în zarea depărtată unde norii ceriului se împreună cu marea, zăcea bătrânul Chan pe stânca goală de pe malul prăpăstios: de acolo veneau valurile și vântul ce-i spulberă părul și barba albă, tot de acolo venea.

Nemișcat, cu fața îngropată în mâni, sta nu departe de el, Tolajk Alhalla.

Vremea trecea; ei nu băgau de seamă; nu vedeau nici norii de pe cer, căci eră noapte și erau negri acești nori, negri ca și gândurile bătrânului înbrăncit pe malul stâncos.

„Să mergem, tată“ — zise dela o vreme Tolajk.

„Așteaptă“ răspuse Chanul.

El părea c'ascultă că mai — așteaptă ceva.

Iarăși trecu vreme lungă; valurile mării murmurau într'una și vântul vuiă printre stânci și clătina copacii.

„Să ne ducem, tată“.

„Mai așteaptă“.

De câteori nu și-a mai rostit chemarea fiul Chanului...

„Să ne ducem tată“.

Bătrânul nu se putea despărți de locul unde își îngropase cea din urmă bucurie a vieții.

Dar toate se sfârșesc odată. Se ridică și el dela o vreme în toată măreția lui și zise crunt „ne ducem“.

Plecară. După câțiva pași el se oprî din nou. „Unde mă mai duc, și la ce mă duc, Tolajk? Întrebă el. Când ea a fost viața mea, cum voi mai trăi? Sunt slăbănogit, cine mă va iubi? E nebunie să trăiești neubuit“.

„Ai renume tată și avere“. „Redă-mi-o pe ea — și ți-le dau toate — toate. Lucruri moarte, vie e numai dragostea — dragostea femeii.

Fără de ea nu suntem oameni — și dacă suntem, cerșitori suntem, ducem viață pustie. Rămăi cu bine Alhalla, Allah să fie cu tine fiul meu, în toate zilele și în toate nopțile vieții tale.

Astfel vorbi Chanul și se reintoarse spre mare...

„Tată strigă Tolajk „tată“, altceva nu eră în stare să zică... fiindcă nu avem nici o putere asupra celui căruia moartea i-a suras, și al cărui suflet nu mai înțelege ce este dorul de viață.

„Lasă-mă“.

„Allah...“ „El mă știe“.

Repede s'avântă Chanul spre prăpastie și s'aruncă în valurile mării.

Tolajk nu mai avu timp să-l oprească.

Și nu s'a auzit nici astădată nici sgomotul căderii, nici strigăt, — valurile vuiu neobosite și vântul își cântă cântecele.

Alhalla se uită pierdut în adâncime. „O Allah“ vorbi el cu glas tare. „Dă-mi și mie o astfel de inimă!“

Apoi se pierdî în întunecul nopții...

Astfel se sfârși Chanul Misolaima el Asvab. După moartea lui luă domnia Chanul Tolajk Alhalla.

Maria Cunțan.

IX.

Mândruța cu ochii verzi,
Până-i lumea să n'o crezi,
Că te lasă adormit,
Și se duce la iubit.

X.

Mândra mea de astăvară
Mă 'mbie s'o iubesc iară,
Doară dracu-o nărozit,
Să iubesc ce-am părăsit,
Doară dracu-o căpiat
Să iubesc ce-am lăpădat.

XI.

Știi tu mândră ce ți-am spus,
Astăvară 'n cucuruz,
Unde-s oamenii mai mulți,
La mine să nu te uiți.
Unde-s oameni mai puțini,
Ochii la mine să-i țini.

XII.

Nu fi mândră așa făloasă,
Că nu ești așa frumoasă,
Tu mândră frumoasă ești,
Numai când te rumenești,
Rumenele din potică,
Face mândra frumușică.

ȘTIRI.

S'au închis Duminecă și seratele „Asociațiunii” noastre. Ne obicinuisem atât de mult cu seninătatea și cu lumina binefăcătoare ce se desfăcea din fiecare, încât știind că nu le mai avem nici pe acestea, parecă ne lipsește ceva.

Și într'adevăr, publicul doritor n'a putut decât să câștige din atâtea conferințe și serate bine alese și cu gust aranjate.

Meritul desmormirii publicului nostru și al chemării lui la o viață mai intensă, mai pasionată și mai artistică, — revine dlui Octavian C. Tăslăuanu, de-a cărui rodnică activitate la „Asociațiune” se țin strâns legate seratele din iarna trecută.

Tot acl trebuie amintite numele binevoitorilor cari au dat concursul lor desinteresat intru deplina lor reușită...

Să sperăm că anul viitor va fi și mai bogat în manifestări artistice — și să zicem noi, publicul mare și doritor, conducătorilor: „aveți dragostea noastră, lucrați înainte!”

Ultima serată s'a început cu 2 „cântece” susținute cu toată căldura de corul teologilor condus de dl Crișan. A urmat apoi la pian d-ra Popescu cu „Andante din opera Lucia”. D-ra Popescu cântă cu precizie, dovedindu-ne tot mai mult că stăpânește în mare măsură secretele muzicii. Dl Roșca a cântat bine „Ciobanul” lui Dima și „Foaie verde de bujor” a lui Kirchner. Dra Jeni Moga a cântat — acompaniată fiind la pian de dna Brote și la vioară de dra Heldenberg — „Aria din oratorul Xerxes” și „Cântec de leagăn”, cu o rară măiestrie.

Dl Ermil Borcia a cetit. Mă rog, mă rog, aici avem o observațiune. Nu-i vom putea iertă niciodată comandoului ordinului român „Pentru puțin” multa d-sale nepăsare față de extraordinarul talent ce posedă...

Artistă în tainele vioarei e și dra Heldenberg. Dl Crețu îi urmează.

Unul dintre punctele cele mai importante ale programului a fost desigur quartetul dublu care a cântat cu acompaniament la pian mai multe bucăți de Brahms. Susținători au fost: D-nele Brote și Crișan; d-rele Moga, d-ra Drexler și d-ra Lupian; d-nii Mureșan, Crișan și Roșca.

Dl Tăslăuanu printr'o cuvântare demnă, a încheiat serata.

Un parastas s'a oficiat Duminecă trecută intru pomenirea celui ce fu Coriolan Brediceanu.

Tot intelectul Românesc din Sibiu a ținut să populeze cu această ocazie catedrala, aducând prinosul lui de rugăciune și de recunoștință marelui român pierdut.

Din partea familiei azistau d-ra și dl Tiberius Brediceanu.

Duminecă trecută în sala festivă a „Asociațiunii” s'a constituit un comitet teatral.

Au fost aleși cu unanimitate d-nii: Tiberius Brediceanu, președinte; Iuliu Enescu, secretar; Jurca, casar. În comitet au fost aleși d-nii: Octavian C. Tăslăuanu, Ioan Borcia și D. Crăciunescu.

Comitetul teatral ales, are datoria de a organiza reprezentații teatrale; de a populariza literatura dramatică românească și de-a forma elemente folositoare teatrului și vederilor lui.

Numele celor aleși sunt desigur o frumoasă cheazășie intru desmormirea publicului nostru.

— Alegătorii d-lui Constantin Ghișe ca preot în comuna mărginașe Rodu, cu toate șicanele și intrigile unor oameni pătimași, pot fi mulțumiți de hotărârea consistorului sibian: în ședința din Martia trecută dreptele lor cerinți au fost luate în seamă.

Păstorie fericită noului preot!

Distincție. Nu știu în care ziar am citit, că Prea Sântia Sa Ignatie Pap, episcopul din Arad, ar fi promovat la treapta de *protosincol* pe părintele *Ghenadie Bogoevici* din Budapesta, după ce mai în anii trecuți l-a încins și cu brău roșu. Am cercat să ne dăm seama; dar n'am ajuns să înțelegem, cari anume sunt vredniciile acestui ipochimen, pentru cari cu atâta sânguință este urcat pe răbduria scară a protopărintelui Iacob? Părintele Ghenadie Bogoevici — *dignitar bisericesc!* Ce ironie! Am ispitit rânduiala bisericeii noastre și-am aflat, că o astfel de promoție are s'o facă episcopul diecezan pe baza unui decis al sinodului episcopesc. Am vrea să știm, dacă s'a luat un astfel de decis? Ori-cum va fi, această promoție rămâne un semn dureros de caracteristic pentru stările din biserica noastră.

— O interesantă prelegere economică a ținut dl Chirca Duminecă trecută în școala comunală din Săliște

Convocare. În calitate de încredințat al comitetului central al „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român” pentru reorganizarea despărțământului IV. Uioara, prin aceasta invit toată inteligența și poporul din comunele aparținătoare acestui despărțământ, precum și pe toți iubitorii și doritorii de înaintare în cultură a poporului român, — la adunarea constituantă, ce se va ține în sala separată a hotelului „Vecsernyés” din M. Uioara la 14 April 1909, 11 ore a. m. st. n. Program: 1. Deschiderea adunării. 2. Constituirea biroului. 3. Inscrierea de membrii. 4. Alegerea comitetului cercual. 5. Verificarea procesului verbal. Murăș-Uioara, 19 Martie 1909 st. n. Emiliu Pop, protopop gr.-cat.

Al XX-lea târg de vite cornute de prăsilă, periodic, subvenționat de stat și de comitat se va ține în Sibiu în 29 și 30 Martie a. c. și va fi împreună cu distribuirea de premii și diplome de laude.

P. T. Am onoare a vă aduce la cunoștință că mi-am deschis cancelaria advocațională în Făgăraș strada Becleanului Nr. 23, curtea Perceptoratului reg. ung. Cu stimă Dr. Liviu Pandrea, avocat.

Guvernul Maghiar a oprit ziarelor publicarea tuturor știrilor primite relative la starea trupelor noastre.

Câteva ziare din Belgrad publică o telegramă din Viena care, amenință că în unele cercuri Veneze se afirmă că în caz când războiul între Sârbia și Austro-Ungaria ar izbucni, Impăratul Frantz Josef va abdică.

Conflictul Austro-Sârb. Diplomația, faimoasa diplomație europeană, care încercă de atât amar de vreme lumea, a ajuns la o curioasă răspântie: în actualele frământări războinice, s'a încercat ea însaș.

Isvolski e cu Serbia, Isvolski vrea pace, Isvolski demisionează. Contele Forgach va părăsi Belgradul; Contele Forgach a fost chemat la Viena; Contele Forgach, înmânează, va înmână — dar nu i-a sosit încă, o notă hotărâtoare din partea guvernului Austriac, guvernului Sârb... și așa mai departe: consfătuiri zilnice de diplomați, hotărâri ce țin 24 de ore pentru ca altele tot de atâta durată să le iee locul, propuneri peste propuneri și supoziții peste supoziții — babilonie curată.

Ce e sigur din toate astea și ce s'așteaptă din moment în moment e decisiunea: războiu sau pace.

Incordarea relațiilor Austro-Sârbe. Guvernul Sârbesc a trimis Puterilor o notă, afară de Austro-Ungaria, în care aceasta a fost după cum se afirmă, insultată. În urma acestei note, guvernul austriac și-a modificat nota sa, ce eră deja gata și a făcut alta mai aspră.

În nota Sârbească ar fi fost expresiunea că „Guvernul Sârbesc nu e dispus să se supună capriciilor Austro-Ungariei”.

Sârbia nu renunță la înarmare. Înarmările formidabile ale Sârbiei stau în contrazicere vădită cu asigurările de pace ale guvernului.

Ziarele publică declarațiile miniștrilor Milovanovici, Zivcovic și Pasici, din care reese că Sârbia persistă neclintită în hotărârea votată de Scupeină.

Milovanovici a declarat unor ziariști că Sârbia dorește pacea, dar și Austria trebuie să fie mai prevenentă decât a fost până acuma.

Voluntari Ruși pentru Sârbia. „Sviet” anunță că în ultimele zile s'au prezentat foarte mulți voluntari pentru Sârbia. Între aceștia se află și un fost ofițer al statului major.

O conjurație în contra regelui Petru. Se comunică din Belgrad că între ofițerii de aci s'a format o conjurație care, în caz când Sârbia ar cedă, va detrona pe regele Petru și va proclama pe prințul George ca suveran, care apoi va fi constrâns să declare războiul.

Părerile unor oameni de stat sârbi asupra situației. „Neues Budap. Abendblatt” a trimis mai multor oameni de stat sârbi o circulară prin care îi întrebă dacă cred în posibilitatea unui războiu.

Ziarul a primit următoarele răspunsuri: Ministrul de războiu: „Nu știu dacă trebuie să cred în posibilitatea unui războiu. Ceeace știu, însă, e că suntem preparați și putem aștepta în liniște evenimentele”.

Președintele apărării naționale: „Poporul vrea războiul”. Președintele Scupeinei: „Nu nouă trebuie să puneți întrebarea aceasta, ci Austro-Ungariei care ne împinge la războiu și ne provoacă. Noi nu facem altceva decât să răspundem cum trebuie la această provocare. Ceeace are să fie nu poate prezice nimeni”.

Poșta Redacției.

N. N. Loco. Nu ne împăcăm cu anonimatul. Stăm de vorbă numai dacă părăsești paravanul acesta.

Bibliografie.

— A apărut Nr 2 din „Vatra Școlară” interesanta revistă a d-lui Dr. Petru Șpan.

Proprietar-editor: OCTAVIAN GOGA.
Red. responsabil: DEMETRU MARCU.